

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

614

MAARIFA YA JAMII

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2007

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A**, **B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka katika kila sehemu **B** na **C**.
3. Zingatia maelekezo ya kila swali.
4. Andika majibu yako kwa kalamu ya wino wa bluu au mweusi isipokuwa michoro ambayo itachorwa kwa penseli.
5. Vikokotozi **haviruhusiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
6. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
7. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A Alama 40

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

1. Eleza maana ya joto la ardhi kwa kifupi.

Joto la ardhi ni nishati ya joto inayotokana na kiini cha dunia au interior of the earth ambayo husababishwa na kuoza kwa mionzi na inatumika kuzalisha umeme na kupasha joto.

2. Ainisha aina nne za ramani kulingana na matumizi yake.

Aina ya kwanza ni ramani za siasa ambazo huonesha mipaka ya kiutawala miji mikuu na nchi.

Aina ya pili ni ramani za kimaumbile ambazo huonesha maumbile ya ardhi kama vile milima mabonde na urefu.

Aina ya tatu ni ramani za kiuchumi ambazo huonesha usambazaji wa rasilimali na shughuli za kiuchumi kama vile kilimo au madini.

Aina ya nne ni ramani za idadi ya watu ambazo huonesha usambazaji wa watu na msongamano wa idadi ya watu katika eneo fulani.

3. Fafanua matokeo manne ya mafuriko katika mazingira.

Matokeo ya kwanza ni mmomonyoko wa udongo ambapo maji mengi husomba udongo wenye rutuba na kuharibu ardhi.

Matokeo ya pili ni uchafuzi wa maji ambapo taka taka sumu na uchafu huingia katika vyanzo vya maji na kusababisha maji machafu.

Matokeo ya tatu ni uharibifu wa viumbe hai ambapo mimea na wanyama wengi hufa kutokana na maji mengi na kubadilika kwa mazingira.

Matokeo ya nne ni kubadilika kwa mkondo wa mito ambapo nguvu ya maji inaweza kupelekea mto kubadili njia yake ya asili na kuunda maziwa mapya.

4. Bainisha sababu tano za Vita ya Pili ya Dunia.

Sababu ya kwanza ni Mkataba wa Versailles ambapo masharti yake magumu na ya aibu kwa Ujerumani yalipelekea chuki na kuibuka kwa viongozi wenye siasa kali.

Sababu ya pili ni kuibuka kwa utawala wa kidikteta na siasa kali nchini Ujerumani kwa mfano Adolf Hitler na nchini Italia Benito Mussolini ambao walitaka kupanua mamlaka yao.

Sababu ya tatu ni kupanuka kwa mamlaka ya nchi za Japan na Ujerumani ambapo zilianza kuvamia maeneo mengine ili kupata malighafi na soko.

Sababu ya nne ni kushindwa kwa Shirikisho la Mataifa au League of Nations kuzuia uvamizi na migogoro ya kimataifa.

Sababu ya tano ni siasa ya upendeleo ya Uingereza na Ufaransa ambapo walilegeza masharti dhidi ya Hitler wakitumaini angeacha uvamizi.

5. Eleza kwa ufupi jinsi bahari zinavyochangia katika hali ya hewa.

Bahari huchangia katika hali ya hewa kwa sababu kwanza huweka akiba ya joto ambapo hufyonza kiasi kikubwa cha joto kutoka jua na kulitoa polepole na hivyo kudhibiti joto la dunia.

Pili husababisha mvua ambapo maji ya bahari hupanda angani kama mvuke na kuunda mawingu ambayo huleta mvua.

Tatu husababisha upepo ambapo tofauti ya joto kati ya bahari na nchi kavu husababisha upepo mkali au upepo wa pwani.

6. Taja nchi tano wanachama wa Jumuiya ya Maendeleo ya Kusini mwa Afrika SADC.

Nchi ya kwanza ni Tanzania.

Nchi ya pili ni Afrika Kusini.

Nchi ya tatu ni Zambia.

Nchi ya nne ni Msumbiji.

Nchi ya tano ni Angola.

7. Andika kipimo cha sm 1 uwakilisha km 10 kwa mfumo wa uwiano.

Kipimo cha uwiano ni 1:1000000 kwani km 10 ni sawa na 10×100000 cm au cm 1000000.

8. Eleza kwa kifupi umuhimu wa Mkoa wa Mwanza kiuchumi nchini Tanzania.

Mkoa wa Mwanza ni muhimu kiuchumi kwa sababu kwanza ni kitovu cha biashara katika ukanda wa Ziwa Victoria na hufanya biashara na nchi jirani kama vile Uganda na Kenya.

Pili ni kituo kikuu cha uvuvi ambapo samaki wengi hasa sangara huvuliwa na kuuzwa ndani na nje ya nchi.

Tatu kuna uchimbaji wa madini hususan dhahabu na mawe ya ujenzi ambayo huchangia katika uchumi wa taifa.

9. Bainisha hatua kuu tatu za ujenzi wa serikali baada ya uhuru.

Hatua ya kwanza ni kuunda katiba ambapo nchi inaanza kuweka sheria na misingi ya utawala na haki za wananchi.

Hatua ya pili ni kuimarisha utawala wa kisiasa kwa kufanya uchaguzi wa kwanza na kuunda vyombo vya utawala kama vile bunge na mahakama.

Hatua ya tatu ni kutaifisha rasilimali na kuanza mipango ya maendeleo ya kiuchumi na kijamii ili kuondoa utegemezi wa kikoloni.

10. Fafanua athari tano za biashara ya watumwa kwa jamii za Kiafrika.

Athari ya kwanza ni kupungua kwa idadi ya watu ambapo idadi kubwa ya watu hasa vijana wenye nguvu walichukuliwa na kupelekea nguvu kazi kupungua.

Athari ya pili ni uharibifu wa mifumo ya kiuchumi ambapo kilimo na biashara za ndani ziliharibika kutokana na mashambulizi ya watekaji.

Athari ya tatu ni kuzorota kwa utamaduni ambapo utamaduni wa Kiafrika uliathiriwa na ulilazimika kuendana na hali ya utumwa.

Athari ya nne ni kuongezeka kwa vita na uhasama kati ya jamii ambapo baadhi ya jamii zilishirikiana na watekaji kuuza jamii hasimu.

Athari ya tano ni kuingilia kati kwa wageni ambapo watekaji wa watumwa waliingilia siasa na utawala wa jamii za Kiafrika.

SEHEMU B Alama 30

Jibu swali moja 1 kutoka katika kila kipengele.

Kipengele I: Jiografia

11. Jadili changamoto tano zinazokabili sekta ya uvuvi katika Maziwa Makuu.

Changamoto ya kwanza ni uvuvi haramu na matumizi ya zana duni ambazo hupelekea uvuvi wa kupindukia na kupunguza idadi ya samaki.

Changamoto ya pili ni uchafuzi wa mazingira ambapo taka taka viwanda na maji machafu kutoka miji hupelekea maji ya ziwa kuwa machafu na kuathiri samaki.

Changamoto ya tatu ni kuegemea kwenye aina chache za samaki kama vile sangara ambapo kupungua kwa samaki hao huathiri uchumi wa wavuvi wengi.

Changamoto ya nne ni miundombinu duni ya kuhifadhi na kusafirisha samaki ambapo upotevu wa samaki baada ya kuvua huwa mkubwa.

Changamoto ya tano ni migogoro ya mipaka ya maziwa kati ya nchi jirani jambo ambalo huathiri usimamizi na ushirikiano katika sekta ya uvuvi.

12. Tathmini umuhimu wa miundombinu ya barabara katika maendeleo ya kiuchumi.

Miundombinu ya barabara ni muhimu kwa sababu ya kwanza hurahisisha usafirishaji wa bidhaa kutoka sehemu za uzalishaji kwenda masokoni na bandarini na hivyo kuchochea biashara.

Pili hukuza kilimo na viwanda kwa kuwezesha malighafi kufika viwandani na bidhaa za viwandani kufika kwa watumiaji.

Tatu huchangia katika sekta ya utalii kwa kurahisisha watalii kufika katika maeneo ya hifadhi na vivutio vingine.

Nne huongeza fursa za ajira kwa kuwezesha biashara na shughuli za kiuchumi kukua katika maeneo mbalimbali.

Tano huimarisha upatikanaji wa huduma za kijamii kama vile hospitali na shule ambapo inakuwa rahisi kwa wananchi kupata huduma hizo.

Kipengele II: Historia

13. Chambua sababu tano zilizochangia upinzani wa kwanza wa Waafrika dhidi ya Wajerumani katika Vita vya Maji Maji.

Sababu ya kwanza ni ukandamizaji wa utawala wa Wajerumani ambapo walionyesha ukatili na walitawala kwa mabavu bila kuheshimu utamaduni wa wenyeji.

Sababu ya pili ni kulazimishwa kufanya kazi katika mashamba ya pamba na ujenzi wa barabara kwa mishahara midogo bila kujali haki zao.

Sababu ya tatu ni sera ya kulima mazao maalum ambapo Wajerumani waliwalazimisha Waafrika kulima pamba badala ya mazao ya chakula na hivyo kupelekea njaa.

Sababu ya nne ni kutofanikiwa kwa mazungumzo kati ya viongozi wa Waafrika na Wajerumani ambapo Waafrika waliona njia pekee ni vita.

Sababu ya tano ni imani ya Kidini ya Kinjikitile Ngwale ambapo aliwaambia Waafrika kwamba maji yake yatawafanya risasi za Wajerumani kuwa maji hivyo kuongeza moyo wa mapambano.

14. Eleza kwa mifano jinsi elimu ya kikoloni ilivyochangia kuibuka kwa viongozi wa harakati za kudai uhuru.

Elimu ya kikoloni ilichangia kwa njia ya kwanza kutoa ujuzi wa lugha ambapo viongozi kama Jomo Kenyatta walipata elimu ya Kiingereza ambayo iliawezesha kuwasiliana na wanaharakati wa kimataifa na kuishambulia Ulaya kwa lugha yao wenyewe.

Pili kwa kufundisha masuala ya siasa na haki ambapo viongozi kama Julius Nyerere walijifunza kuhusu demokrasia na haki za binadamu na kuanza kudai haki hizo kwa nchi zao.

Tatu kwa kuunda kundi la wasomi ambao waliacha kabisa utawala wa kikoloni na kuanza kuunda vyama vya kisiasa. Mfano wa wasomi hao ni wanasiasa wengi wa TANU.

Nne kwa kuonesha ubaguzi ambapo viongozi walisoma shule za Wazungu lakini walizuiwa kufanya kazi katika nafasi za juu hivyo kuamua kupigana dhidi ya mfumo wa ubaguzi.

Tano kwa kurahisisha mawasiliano ambapo wasomi walipata ujuzi wa kusoma na kuandika na kuwafanya waweze kuandaa mikutano kuandika katiba na kueneza sera za kudai uhuru.

SEHEMU C Alama 30

Jibu swali moja 1 kutoka katika kila kipengele.

Kipengele I: Jiografia

15. Fafanua umuhimu wa mihutasari katika ufundishaji na ujifunzaji wa somo la Jiografia.

Mihutasari ni muhimu kwa sababu ya kwanza huweka mwelekeo wa somo ambapo hupanga maudhui kwa utaratibu na kumfanya mwalimu ajue nini cha kufundisha na nini cha kupima.

Pili huhakikisha mtaala unafikiwa ambapo inalazimisha mwalimu kufundisha maudhui yote yaliyopangwa kwa muda unaostahili.

Tatu husaidia kutenga muda kwa kila mada ambapo mwalimu hujua kiasi gani cha muda kinahitajika kwa kila sehemu ya somo.

Nne hurahisisha tathmini ambapo mwalimu hutumia mihutasari kuandaa mitihani na kupima uelewa wa wanafunzi kulingana na malengo ya somo.

Tano huimarisha uelewa wa mwanafunzi ambapo husaidia mwanafunzi kufuata somo kwa urahisi na kujua nini anatakiwa kujifunza.

16. Eleza njia tano za kufundishia somo la Jiografia ambazo zinahusisha ushiriki wa wanafunzi.

Njia ya kwanza ni mjadala na maswali ambapo wanafunzi wanahimizwa kutoa maoni yao na kuuliza maswali kuhusu mada inayofundishwa.

Njia ya pili ni kazi za vikundi ambapo wanafunzi hufanya kazi pamoja kutatua matatizo ya kijiografia au kuchambua ramani.

Njia ya tatu ni ziara za masomo ambapo wanafunzi hupelekwa katika maeneo halisi kama vile mlima au bonde na kushiriki katika upimaji wa vitendo.

Njia ya nne ni utekelezaji wa miradi ambapo wanafunzi hupewa kazi ya utafiti au ujenzi wa mfano wa kijiografia na kuwasilisha matokeo yao.

Njia ya tano ni michezo ya kuigiza ambapo wanafunzi wanaweza kuigiza matukio ya kijiografia kama vile mchakato wa volcano au uhamaji wa watu.

Kipengele II: Historia

17. Bainisha sababu tano zinazofanya Historia ya Afrika iwe muhimu kwa wanafunzi wa shule za msingi.

Sababu ya kwanza ni kujenga utambulisho wa Kiafrika ambapo huwafanya wanafunzi kujua asili yao utamaduni wao na jinsi ya kujivunia Afrika.

Sababu ya pili ni kukuza uzalendo ambapo wanafunzi hujifunza kuhusu mashujaa wao na mapambano ya uhuru.

Sababu ya tatu ni kuondoa dhana potofu ambapo huwafundisha wanafunzi ukweli kuhusu historia ya Afrika na jinsi inavyoathiri dunia.

Sababu ya nne ni kuwafanya wawe raia wanaojitambua ambao wanajua haki zao na wajibu wao kutokana na yale waliyojifunza.

Sababu ya tano ni kukuza uwezo wa kufikiri kwa kina ambapo hujifunza kuchambua matukio na kuhoji vyanzo vya taarifa za kihistoria.

18. Eleza njia tano za kutathmini uelewa wa wanafunzi wa somo la Historia darasani.

Njia ya kwanza ni mitihani ya kuandika ambapo wanafunzi hujibu maswali ya insha kujaza nafasi au maswali ya kuchagua.

Njia ya pili ni kazi za nyumbani na darasani ambapo mwalimu hutoa mazoezi ya vitendo au utafiti mfupi kupima uelewa.

Njia ya tatu ni mahojiano ya mdomo ambapo mwalimu anauliza maswali ya ana kwa ana ili kupima uelewa wa kina na uwezo wa kueleza.

Njia ya nne ni uchambuzi wa vyanzo ambapo wanafunzi hupewa vyanzo vya kihistoria na kuwataka kuvichambua na kutoa hitimisho.

Njia ya tano ni uwasilishaji wa mradi ambapo wanafunzi huandaa na kuwasilisha mada za kihistoria kwa kutumia zana mbalimbali.